

Reactie n.a.v. interview Peter Nijkamp over hergebruik teksten

Erik T Verhoef, hoogleraar ruimtelijke economie, Vrije Universiteit

23 maart 2015

In interviews met [Advalvas](#) en *de Volkskrant* (21 maart 2015) verantwoordt Peter Nijkamp zich voor het hergebruik van eerdere teksten zoals dat door de Commissie-Zwemmer in zijn oeuvre is vastgesteld. Het interview helpt om de discussie te richten op een vraagstuk dat naar mijn smaak tot dusverre volstrekt onvoldoende aandacht heeft gekregen: de inhoudelijke vraag óf, dan wel onder welke voorwaarden, hergebruik van eerder eigen werk nu eigenlijk een onwenselijke of kwestieuze onderzoekspraktijk reflecteert. Op dat punt wil ik in deze bijdrage graag ingaan.

Van onelegant tot discutabel

De normen die ik daarbij voor mezelf hanteer sluiten naadloos aan bij wat daarover wordt gezegd in het KNAW Brief-advies Correct Citeren uit 2014 (<https://www.knaw.nl/nl/actueel/publicaties/correctciteren>), in vervolg waarop ook de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening van de VSNU is aangepast (in artikel 1.5). Bovenaan pagina 7 van dit KNAW brief-advies bespreekt men de normen voor hergebruik van eigen teksten. Ik citeer: *“Dit betekent dat hergebruik van eigen teksten zonder bronvermelding op kleine schaal doorgaans niet problematisch is, zeker als het gaat om hergebruik van korte passages en teksten en ideeën in inleiding, theorievorming en methodebeschrijving. In dergelijke gevallen is het omvormen van zo'n zelfherhaling tot een citaat met bronverwijzing in veel omstandigheden juist ongebruikelijk en onelegant. Neemt het hergebruik van eigen teksten zonder bronvermelding uitgebreider vormen aan dan komt men eerst op een niveau waarop het als weinig elegant, maar ook nog niet echt als QRP [Questionable Research Practice, ETV] kan gelden. Bij hergebruik van eigen teksten of ideeën zonder bronvermelding met een omvang waarbij bovengenoemde negatieve effecten kunnen intreden [deze effecten waren: (1) verstoring van rechtvaardig toedelen van eer en (2) misleiding omtrent de originaliteit van het gebodene, ETV], is wel sprake van QRP. Dat laatste geldt ook voor hergebruik van empirische onderzoeksresultaten zonder bronvermelding. Dit is problematischer dan hergebruik van teksten of ideeën in inleiding, theorievorming en methodebeschrijving, niet alleen omdat het vernieuwende van wetenschappelijke publicaties veelal juist de onderzoeksresultaten betreft, een aspect waar redacteurs en uitgevers zeer kritisch op zijn, maar ook omdat hierdoor een vertekening van de onderzoeksresultaten kan optreden”* (KNAW, 2014, p.7).

Zo lijkt de wetenschappelijke output groter dan hij is

Daarnaast sluit ik mij aan bij de door de Commissie Zwemmer geformuleerde aanvullende overweging waarom en wanneer we ons met name zorgen maken over hergebruik van eigen teksten, en dat is wanneer door feitelijk knip- en plakwerk tot nieuwe publicaties wordt gekomen (Zwemmer, Gunning en Grobbee, 2015, p. 10). Dit betekent dat de vraag of ik het hergebruik van teksten in een tijdschriftartikel voor mijzelf acceptabel acht, kritisch afhangt van de aard van de teksten, en van de vraag of het hergebruik de wetenschappelijke output groter kan laten lijken dan dat deze in werkelijkheid is geweest. Ikzelf kan daarbij zoals gezegd prima uit de voeten met de hierboven genoemde typen tekst: korte inleidende teksten, en korte technische besprekingen van gangbare theorieën en methoden die in een tijdschriftartikel worden opgenomen om deze “self-contained” te maken, met een passende verwijzing naar de originele bron. Herformuleringen van dergelijke teksten dient geen enkel inhoudelijk doel, en zijn daarmee alleen dienstig in het voorkomen van discussies over hergebruik van teksten (hetgeen gaandeweg overigens een heel relevante overweging kan worden). In deze gevallen zou ik zeker niet spreken van schending van wetenschappelijke integriteit (*Scientific Misconduct*), en ook niet van kwestieuze wetenschappelijke praktijk (*Questionable Research Practice*). Wél kan dus sprake zijn van onelegant gedrag wanneer de verwijzing niet passend is, waarbij een complicerende factor is dat het omwerken van een dergelijk eerder gebruikt fragment in een citaat (met aanhalingstekens en een referentie daarachter) juist onelegant is wanneer het betreffende citaat daarvoor te kort of te onbeduidend is, terwijl het voor langere fragmenten juist weer onelegant is wanneer dat omwerken niet gebeurt. Het zal naar ik verwacht veel discussies in de toekomst voorkomen als we ook daarvoor normen zouden afspreken.

Voor het verspreiden van kennis zijn andere kanalen

In de interviews met Advalvas en *de Volkskrant* geeft Peter Nijkamp aan letterlijk hergebruik van teksten, zonder verwijzing, daarnaast geen probleem te vinden wanneer dit het doel van kennisdisseminatie dient. Dit is een principiële en grote stap verder dan wat ik hierboven betoog. Immers, disseminatie heeft vrijwel per definitie betrekking op *nieuwe* kennis, en betreft daarmee vrijwel per definitie ook die delen van een artikel waarvoor geldt dat de lezer er vanuit mag gaan dat dit de originele bijdrage van het gebodene betreft. Hier lopen de visies van Peter Nijkamp en mijzelf uiteen. Ik deel natuurlijk het uitgangspunt dat disseminatie van groot belang is, ook vóórdat een tijdschriftartikel gepubliceerd is. Maar daarvoor zou ik nadrukkelijk kiezen voor andere kanalen dan prepublicatie van de originele resultaten van onderzoek in laagwaardige(r) wetenschappelijke tijdschriften. Ik zou zeggen dat we daarvoor als belangrijkste kanaal Discussion Papers tot onze beschikking hebben, die juist voor dat doel in het leven zijn geroepen: het kunnen dissemineren van kennis voordat deze na een mogelijk jarenlang review proces uiteindelijk in een wetenschappelijk tijdschrift, dat vaak ook niet vrij toegankelijk is, gepubliceerd wordt. (Voor de volledigheid voeg ik hier graag aan toe dat letterlijke overlap tussen teksten in Discussion Papers en in uiteindelijke tijdschriftpublicaties daarmee werkelijk geen enkel probleem vormt.) Andere kanalen zijn presentaties op congressen, persberichten, etc.

In zo'n laagwaardig tijdschrift wil je helemaal niet publiceren

We hebben dergelijke kanalen tot onze beschikking; laten we ze daarvoor gebruiken. Een onderscheid in een tweetal groepen wetenschappelijke tijdschriften (laagwaardig en hoogwaardig, waartussen letterlijke overname van ook de originele bijdrage van onderzoek toegestaan zou zijn) lijkt me vrijwel onwerkbaar, al is het maar vanwege de continue schaal van kwaliteit waarlangs men tijdschriften nu eenmaal kan plaatsen. Ik zou het collega's dan ook afraden om een dergelijke strategie te hanteren. Ik zou sowieso sterk afraden om artikelen aan te bieden aan tijdschriften die zich presenteren als *peer reviewed* wetenschappelijk tijdschrift wanneer je weet of vermoedt, zoals Peter Nijkamp het in het interview in de *Volkskrant* verwoordt, dat de enige review wordt verricht door een "secretaresse [die] een paar opmerkingen schrijft".

Ik merk ten slotte op dat, nu Discussion Paper series via het Internet vrijelijk en wereldwijd toegankelijk zijn en via alert services breed onder de aandacht worden gebracht, de noodzaak om via andere kanalen kennis te dissemineren voordat deze gepubliceerd is in een tijdschriftartikel, veel minder is dan dat deze in het nog niet zo verre verleden was. Naar mijn smaak dient men dit terdege mee te wegen in de beoordeling van zaken uit het verleden.

Referenties

- KNAW (2014) *Briefadvies Correct Citeren* Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen, Amsterdam. <https://www.knaw.nl/nl/actueel/publicaties/correct-citeren>
- Zwemmer, J, JW Gunning en R Grobbee (2015) *Rapport over verwijzingen in het werk van prof.dr. P. Nijkamp* Vrije Universiteit Amsterdam.
- VSNU (2014) *Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening: Principes van Goed Wetenschappelijk Onderwijs en Onderzoek (Herziening 2014)* Vereniging van Universiteiten, Den Haag.
- http://www.vsnul.nl/files/documenten/Domeinen/Onderzoek/Code_wetenschapsbeoefening_2004_%282014%29.pdf